

egzistira samo u kondicionalu nazvaćemo političkom obligacijom, ili obavezom na lojalnost političkoj vlasti.

Iz ovakvih utemeljujućih svojstava ustava sledi da bi ustavotvorna politika trebala biti usmerena ka doseganju ustavnog konsenzusa, odnosno ka formulisanju ustava kao vrednosnog, institucionalnog i pravnog okvira koji bi bio podjednako prihvatljiv za sve građane i grupe koje sačinjavaju političku zajednicu, bez obzira da li su trenutno u manjini ili većini, te bez obzira da li u jednoj pred-politički složenoj zajednici – u multikulturnom društvu – pripadaju teško promenljivoj strukturnoj većini ili manjini. Društvo koje je u političkom pogledu pluralističko i u kulturno-identitetskom pogledu heterogeno, potrebuje ustav koji će formalno-pravno institucionalizovati vrednosti kao što su jednaka sloboda za sve i socijalna pravda. Ove vrednosti pretpostavljaju zaštitu manjinske autonomije od većinske volje – to je biće ustavne demokratije.³

Sve se ovo može smatrati izvodom jedne idealne teorije ustavne demokratije. Alternativno, ovo se može videti i kao izvod istorijskog iskustva, odnosno kao zalaganje da se prekine višedecenijski kontinuitet (zlo)upotrebe ustava u Srbiji i Jugoslaviji, gde je najviši pravni akt shvatan i korišćen kao pravno slabo obavezujuća maska iza koje se krila ili metafizički suverena komunistička partija, ili privatizovana uzurpacija države, prava, ekonomije i kulture u ime 'nacionalnog interesa'. Jedna istorijska verzija potonjeg na snazi je i danas, onako kako je oktroisana 2006. godine. Pripremljen gotovo u potaji i usvojen na brzinu, aktuelni Ustav Srbije konstitucionalizuje kosovski mit, pripisujući državljanima lažni konsenzus oko pravno nevešto formalizovanog argumenta da je mitska prošlost obavezujući orijentir demokratskog političkog poretka. Oni među nama koji ustav i pravo uzimaju ozbiljno videće da živimo zarobljeni u pravnoj fikciji, koju najbolje oličava zlosrećni interpretativni oksimoron: "I Kosovo i Evropa!" Pozivanjem na Ustav, odnosno na našu vezanost ustavnom odredbom o "sastavnom delu", današnje Kosovo (sa stvarnim ljudima koji tamo žive svoje stvarne živote) dobija mitski status. Decenijama vežbajući život u mitskoj prošlosti koje nikad nije bilo, Srbija je danas stigla dotle da joj za mitologizaciju politike prošlost gotovo više uopšte nije potrebna – njenim je elitama dovoljno da upru prstom na Kosovo, onakvo kakvo je ono danas. I neka ne bude zabune: onima koji nas danas sa vladavinskih pozicija legalistički podsećaju kako su im ruke vezane formulacijom preambule, Kosovo uopšte nije važno. Oni su barem toliko racionalni da znaju kako pravno i politički (i ekonomski, i kulturno) Kosovo više nije deo države koja se zove Srbija; oni znaju i da vojna intervencija ne bi bila pametna strategija sprovođenja Ustava. Ustavom okamenjena mitologizacija realnosti tek je instrumentalno-racionalna strategija koja vladajućima omogućava da gotovo nesmetano biraju za njih najpovoljnije tumačenje bilo kog pitanja koje se nađe na dnevnom redu (što uključuje i proizvodnju pitanja).⁴ Ovaj mitski interpretativni legalizam nalazimo u rasponu od sudskog tretmana proto-fašističkih organizacija, preko orkestriranja buke i besa protiv Haškog tribunala, do odnosa sa Evropskom zajednicom. Ukratko, ustav je u današnjoj Srbiji važan ne kao povelja slobode i temeljni akt pravno ograničene države, već kao pravno zaštićen ideološki diktat o jedinom ispravnom, legitimnom i dozvoljenom načinu razumevanja "srpskog nacionalnog interesa".

Naše iskustvo moglo bi biti instruktivno za svakog ko želi da razume kompleksnost ustavotvornog procesa. Sasvim uporedivo sa iskustvima drugih zemalja, ono nas uči koja pitanja treba uzeti u obzir kad se piše ustav, dajući nam i neke kriterijume za razlikovanje nužnih i mogućih, te ispravnih i pogrešnih odgovora na ta pitanja. Pitanja se tiču razloga (zašto treba doneti ustav), vremena (kada, u kom istorijskom trenutku je moguće ili neophodno doneti ustav), aktera (ko će biti ustavotvorac), procedure (kako će, po kojim